

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ:

Οι Ευρωπαίοι της Αναγέννησης

Ερώτηση ανάπτυξης

1. Να επισημάνετε τους παράγοντες που συνετέλεσαν στη μετατροπή της Χριστιανικής Κοινοπολιτείας (Respublica Christiana) σε Πολιτεία των Γραμμάτων.

Ερωτήσεις σύντομης απάντησης

1. Πώς αντιμετώπισαν οι λόγιοι της Αναγέννησης τον Πλάτωνα;
2. Να αναφέρετε τους νέους προσανατολισμούς της παιδείας κατά τους ουμανιστές.
3. Να παρουσιάσετε τα χαρακτηριστικά του Ανθρώπου της Αναγέννησης.
4. Να παρουσιάσετε τη στάση των δημιουργών της Αναγέννησης έναντι του Μεσαίωνα.
5. Να παρουσιάσετε τα κύρια σημεία των θρησκευτικών αντιλήψεων του Έρασμου και τη στάση του έναντι της Καθολικής Εκκλησίας.

Ερωτήσεις αντικειμενικού τύπου

Ερωτήσεις πολλαπλής επιλογής

1. Ο ουμανιστής Μπρούνι θεωρήθηκε ιδιαίτερα προοδευτικός επειδή:
 - α) προώθησε τις πολεμικές τέχνες στη Δύση
 - β) ενδιαφέρθηκε για την ανάπτυξη του εμπορίου
 - γ) ενδιαφέρθηκε ιδιαίτερα για την εκπαίδευση και των κοριτσιών
 - δ) ενδιαφέρθηκε για την προώθηση του καθολικισμού στις χώρες της Ανατολής

Εργασία για το σπίτι

Οι «Σχολές Ζωγραφικής» τον 15ο αιώνα

ΠΗΓΗ

Στον δέκατο πέμπτο, η τέχνη χωρίστηκε σε διάφορες «σχολές», και σχεδόν κάθε μικρή ή μεγάλη πόλη στην Ιταλία, τη Φλάνδρα και τη Γερμανία είχε τη δική της «σχολή ζωγραφικής». Η λέξη «σχολή» όμως είναι κάπως παραπλανητική. Εκείνο τον καιρό δεν υπήρχαν σχολές που δίδασκαν ζωγραφική στους νέους. Αν ένα παιδί αποφάσιζε να γίνει ζωγράφος, ο πατέρας του τον έστελνε από μικρό να μαθητέψει σ' έναν από τους γνωστούς καλλιτέχνες της πόλης του. Ζούσε συνήθως μαζί του, έκανε θελήματα για την οικογένεια του καλλιτέχνη, καθώς και πολλές άλλες δουλειές. Ίσως στην αρχή να έτριβε τα χρώματα ή να βοηθούσε στην προπαρασκευή του ξύλου ή του μουσαμά για το ζωγάφο. Σιγά σιγά του εμπιστεύονταν καμιά μικρή δουλειά, όπως λ.χ. να ζωγραφίσει το κοντάρι μιας σημαίας. Έπειτα, μια μέρα που ο ζωγράφος δεν προλάβαινε, ζητούσε ίσως από το μαθητή του να τον βοηθήσει να τελειώσει κάποιο μικρής σημασίας κομμάτι ενός σημαντικού πίνακα, σε μέρος που δεν πολυφαινόταν - να ζωγραφίσει το φόντο που είχε σχεδιάσει ο ζωγράφος επάνω στο μουσαμά ή να τελειώσει το ρούχο κάποιου από τα δευτερεύοντα πρόσωπα. Αν έδειχνε πως έχει ταλέντο και ήξερε να μιμηθεί τέλεια τον τρόπο με τον οποίο ζωγράφιζε ο δάσκαλός του, ο νέος θα αναλάμβανε σιγά σιγά να κάνει πιο σημαντικά πράγματα - να ζωγραφίσει ίσως έναν ολόκληρο πίνακα, με βάση το σχέδιο του δασκάλου και με την επίβλεψή του.

Gombrich, *Ιστορία της Τέχνης*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ., Αθήνα 1998, σ. 248

Με βάση το παραπάνω κείμενο να φανταστείτε ότι είστε μαθητής ενός μεγάλου ζωγράφου στη Βενετία, τη Φλωρεντία κ.α. και περιγράφετε την καθημερινή «ατμόσφαιρα» ενός τέτοιου εργαστηρίου ζωγραφικής. «Μια μέρα στο εργαστήριο ενός ζωγράφου στη Βενετία».

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Ο Γκρέκο στην Ιταλία και η Ιταλική τέχνη, Εθνική Πινακοθήκη και Μουσείο Αλεξάνδρου Σούτζου - Ινστιτούτο Μεσογειακών Σπουδών - Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Αθήνα 1995.
- Αχιλλέας Κύρου, *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος Κρης*, Αθήνα 1932.
- Παντελής Πρεβελάκης, *Δομήνικος Θεοτοκόπουλος*, Αθήνα 1930.

Εργασία για το σπίτι

Με βάση τον πίνακα ζωγραφικής του Ιερωνύμου Μπος (σχολικό βιβλίο, σ. 30) και τις γνώσεις σας από το σχολικό βιβλίο να παρουσιάσετε το χαρακτηριστικά του Μεσαιωνικού Ανθρώπου καθώς και του Ανθρώπου της Αναγέννησης, να τα συγκρίνετε και να βρείτε ομοιότητες και διαφορές.

Εργασία για το σπίτι

ΕΙΚΟΝΑ

Πίνακας με προοπτική. Masaccio (1401-1428).

E. H. Gombrich, *Το χρονικό της τέχνης*, εκδ. Μ.Ι.Ε.Τ. σ. 228.

ΠΗΓΗ

Οι μορφές μοιάζουν πράγματι με αγάλματα. Αυτή την εντύπωση έδωσε, περισσότερο από οτιδήποτε άλλο, ο Μαζάτσιο, με το προοπτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο τις τοποθέτησε. Νιώθουμε πως μπορούμε σχεδόν να τις αγγίζουμε, και αυτή η αίσθηση μας φέρνει πιο κοντά τόσο σε αυτές όσο και στο μήνυμά τους. Για τους μεγάλους καλλιτέχνες της Αναγέννησης, οι νέες ανακαλύψεις και οι τεχνικές επινοήσεις δεν ήταν ποτέ αυτοσκοπός. Τις χρησιμοποιούσαν για να κάνουν οικειότερο το νόημα των θεμάτων τους.

E. H. Gombrich, ό.π., σσ. 229-230

Αφού μελετήσετε με προσοχή τον παραπάνω πίνακα και την πηγή να εντοπίσετε ένα τουλάχιστον από τα χαρακτηριστικά εκείνα που προσδιορίζουν την τέχνη της Αναγέννησης και τη διαφοροποιούν από τις προηγούμενες εποχές.

Εργασία για το σπίτι

«Ο Άλδος Μανούτιος στη Βενετία και οι Έλληνες συνεργάτες του»

Να αναζητήσετε στοιχεία για τον Άλδο Μανούτιο, τους Έλληνες συνεργάτες του και τις δραστηριότητές τους.

Συνθετική - Δημιουργική Εργασία

ΠΗΓΗ

Τα πιο εκλεκτικά μυαλά, θρεμμένα με πνευματικές παραδόσεις της Αυτοκρατορίας, θα καταφύγουν με μανία στη μελέτη της αρχαίας σκέψης, της λογοτεχνίας και της φιλοσοφίας. Αρέσκονταν στο να υπογραμμίζουν το μεγαλείο του πνεύματος της κλασικής Ελλάδας, του οποίου ήθελαν επίμονα να θεωρούνται συνεχιστές του. Θα έλεγε κανείς ότι μέσω αυτής της φυγής προς την αίγλη του παρελθόντος, ζητούσαν να ξεχάσουν τις συμφορές του παρόντος και τις αβεβαιότητες του μέλλοντος.

Το καλύτερο παράδειγμα αυτού του αρχαίζοντος πνεύματος, που μας άφησε μια ενδιαφέρουσα παραγωγή και που σημάδεψε την ολόκληρη σχεδόν των λαϊκών διανοουμένων της Κωνσταντινούπολης και του Μυστρά, παραμένει χωρίς καμιά αμφιβολία ο Γεμιστός (Πλήθων κατά την αρχαίζουσα μορφή του ονόματός του). Χρειάζεται να θυμίσουμε ότι ο Γεμιστός προκάλεσε ακόμα και

στη Δύση τον ενθουσιασμό για τις πλατωνικές σπουδές, ότι αυτός θεωρήθηκε συχνά ως ένας από τους προδρόμους της αναγέννησης και ότι χαρακτηρίστηκε συμβολικά σαν ο τελευταίος των βυζαντινών και ο πρώτος των Ελλήνων; Ας πούμε μόνο ότι η Δύση αναγνώρισε το χρέος της απέναντι σ' αυτό το ουσιαστικό και αριστοκρατικό πνεύμα με τη χειρονομία του Σιγισμούνδου Μαλατέστα, που μετέφερε το πτώμα του Πλήθωνα από τον κατεχόμενο από τους τούρκους Μυστρά, στο Ρίμινι. Στην πραγματικότητα, άνθρωποι σαν τον Πλήθωνα στο Μυστρά και τον Βησσαρίονα που κατέφυγε στην Ιταλία, που κρατήθηκαν μακριά από την τύφλωση του αντιλατινικού πάθους, προσπάθησαν με τα πνευματικά κατάλοιπα της Κωνσταντινούπολης, ν' αναβιώσουν το ενδιαφέρον για την ελληνική αρχαιότητα που η δύναμή της θα στηρίξει τον φωτισμένο ελληνισμό μπροστά στις προσβολές που δεχόταν τότε από τους μεγάλους της εποχής, τους τούρκους που είχαν εγκατασταθεί έξω από τις πύλες της Κωνσταντινούπολης και τους ιταλούς εμπόρους, που είχαν γίνει αφέντες στο εσωτερικό της πόλης.

Ε. Γλύκατζη-Αρβελέρ, ό.π., σσ. 140-141

Αφού μελετήσετε την παραπάνω πηγή και ανατρέξετε σε σχετική βιβλιογραφία να επισημάνετε τη συμβολή των βυζαντινών λογίων στην Αναγέννηση.

Ενδεικτική βιβλιογραφία:

- Berstein - Milza, *Ιστορία της Ευρώπης*, τ. Α'.
- *Ιστορία του Ελληνικού Έθνους*, τ. Θ', Ι'.